

O p een februariochtend rijden zeven tractoren in het buitengebied van Eibergen. Achter een ervan hangt een platte wagen met daarop de grafkist van Herman ten Dolle (78), grotendeels bedekt met een groene vlag met een wit kruis, de streekvlag van de Achterhoek. Onderweg naar het crematorium krijgt hij een laatste ereronde door het Gelderse dorp. Langs de weg vormen mensen een erehaag.

De ereronde, gefilmd door regionaal dagblad *Tubantia* was het afscheid waar Herman ten Dolle om had gevraagd. „Mijn vader was een echte Achterhoeker”, vertelt Ans Klein Gunnewiek, de dochter van Herman ten Dolle. „Hij praatte dialect en was een nuchter en sociaal mens.” Ten Dolle was boer, richtte mede de touwtrekvereniging op, was vrijwilliger bij het theater. „Bij de afscheidsdienst droeg mijn zus Hermien een gedicht voor met de regels: ‘Achterhoeker, dat word je niet, je bent het of niet.’”

Toen Ten Dolle met pensioen ging, verbouwde hij een oud vrieshuisje tot museum met landbouwgereedschappen, kookgerei en schildertjes afkomstig uit de streek. Na zijn overlijden, aan de gevolgen van leukemie, kwamen meer dan zevenhonderd mensen er afscheid nemen, vertelt Klein Gunnewiek. „Het was ongelooft. Rijen dik. Mijn vader lag er opgebaard, met achter hem de Achterhoekse vlag.”

Voor Ten Dolle was de Achterhoekse vlag een belangrijk symbool - hoe jong die vlag ook is: hij stamt uit 2018. In de jaren erna kregen meer streken een eigen vlag: het Land van Maas en Waal (2019), Salland (2021), Liemers (2021) en de Betuwe (2022). De vlaggen van Zeeuws-Vlaanderen (2008) en West-Friesland (2010) zijn relatief oud.

„Een opmerkelijke ontwikkeling”, zegt Jos Poels, betrokken bij de Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde en hoofdredacteur van het tijdschrift *Vlag!* en de Britse evenknie *Flagmaster*. „De oudste regionale vlag is die van Twente - een wit steigerend paard op een rode achtergrond, ontstaan rond 1920. Toen was er heel lang niets en in de afgelopen vijf jaar, na Zeeuws-Vlaanderen en de Achterhoek, wilden steeds meer streken een eigen vlag.”

Volgens de vlaggenkundige duidt dat op een sterker regionaal bewustzijn. „Vroeger bestond Nederland uit meer dan achthonderd gemeenten, met elk een eigen vlag. Een tastbare gemeenschap, de burgemeester woonde in het dorp.” Door fusies tussen gemeenten verdween dat. De overheid werd groter, mensen verloren binding met hun woonplaats en de saamhorigheid in streken werd groter.

Poels wijst daarbij ook op de populariteit van provincievlaggen van Friesland, Groningen, Limburg, Brabant en Zeeland. „Die provincies zijn een regionale eenheid. Kijk maar naar het gebruik van de Groningse vlag bij protest tegen de gaswinning.”

Eigen dictee

De recentelijk ontworpen streekvlaggen hebben geen officiële status. Daarvoor moet onder meer het ontwerp worden aanvaard door de Hoge Raad van Adel. Voor Poels geen reden om die vlaggen als minderwaardig te beschouwen. „Als de vlag breed wordt gedragen en duidelijke symboliek heeft, is het voor mij een vlag, met een eigen verhaal.”

Neem de vlag van Het Bildt, met banen in groen-wit-blauw en een driehoek in geel en rood. Het Bildt is een streek van zo'n tienduizend inwoners in het noorden van Friesland, tegen de Waddenzee. „We voelen ons hier niet Fries”, zegt Ali Bronger, voorzitter van de culturele Stichting Bildts Aigene. „We spreken een eigen taal, hebben eigen gewoontes en het land is anders: het is hier plat en de wegen zijn recht.”

De streek is in de Middeleeuwen ont-polderd door een groep Hollandse kolonisten, vertelt Bronger. „Dat zie je terug in de vlag. De driehoek verwijst naar de vlag van het graafschap Holland.” De drie banen verwijzen naar het land ontstaan uit de zee. De vlag is in 1955 ontworpen als gemeentevlag. Toen Het Bildt in 2018 opging in fusiegemeente Waadhoeke, kwam er een nieuwe. De Bildtenaren tekenden protest aan bij de Friese Raad voor Heraldiek om hun vlag te behouden als streekvlag. In 2020 lukte dat.

„Sindsdien zie ik de vlag vaker dan vroeger”, zegt Bronger. „Bij feesten, als iemand geslaagd is.” Sowieso is het streekgevoel sterker dan vroeger, zegt ze. „We hebben een eigen dictee, een woordenboek. Waar vroeger bij boerderijen bordjes ‘aardappels te koop’ stonden, zie ik bordjes met ‘irpels te koop.’”

Ze geven geen cijfers, maar ook fabrikanten en vlaggenwinkels zeggen dat de populariteit van regio- en streekvlaggen in de afgelopen jaren is toegenomen. De Algemene Vlaggenhandel Nederland zegt steeds meer streek-, provincie- en dorpsvlaggen te verkopen. Ook zijn er afgeleiden te koop bij onder meer VVV's, zoals stickers en wimpels, mokken, sokken en sjals.

Het idee voor een Achterhoekse vlag kwam in 2018 van Stichting Pak An, die Achterhoekse initiatieven steunt en is opgericht door de organisator van festival de Zwarte Cross en bierbrouwer Grolsch. De organisatie verbaasde zich erover dat er wel een sterke regionale identiteit was, maar nog geen vlag. Ze schreven een wedstrijd uit, waarop bijna 500 inzendingen binnenkwamen. Paul Heutinck (57) leverde het winnende ontwerp. Heutinck, grafisch ontwerper en boerenzoon uit Beltrum, herinnerde zich een luchtfoto van de Achterhoek. „Ik zag de weilanden van boven, onregelmatige vormen met verschillende kleuren groen - het nieuwe gras, bochtige wegen met bomen.” Hij maakte een abstracte weergave van het landschap: het kruis zijn de wegen, het donkergroen de bomen, het lichtgroen de weilanden en akkers.

Blank canvas

Tijdens de Zwarte Cross werd de vlag gepresenteerd. „We verkochten zo'n tweehonderd vlaggen per week. Toen begin 2019 het *NOS* *journaal* was langs geweest werden tweehonderd vlaggen per dag verkocht.” De tijd was rijp, zegt hij. „De meeste gemeentehuizen hebben hem nu ook hangen.”

Hij vertelt dat hij toen hij klein was, opgroeide met het dialect. „Op school leerden we pas Nederlands.” Door die „Nederlandse laag” wordt de binding met de regio volgens hem minder, maar de vlag versterkt die weer. „Toen ik bij de boerenprotesten in 2019 tractoren met onze vlag richting Den Haag zag rijden, dacht ik: we hebben eindelijk een gezicht.”

Bijzonder hoogleraar antropologie van ritueel en populaire cultuur Irene Stengs, verbonden aan de Vrije Universiteit en het Meertens Instituut, begrijpt het ge-

Dan maken we toch zélf een vlag

IDENTITEIT De streekvlag wappert overal, nu mensen zich meer verbonden voelen met hun regio dan met hun woonplaats of het land. „Als een symbool breed wordt gedragen door de bevolking, vervult het een wezenlijk doel.”

Door onze medewerker **Fabian de Bont** Foto's **Eric Brinkhorst**

voel van Heutinck. „De schaalvergroting - samenvoegen van gemeentes of faciliteiten als ziekenhuizen - doet iets met burgers. Of denk aan de slachtoffers van de aardbevingsschade door de gaswinning in Groningen, waarvoor lange tijd vanuit Den Haag geen empathie was.” Het resulteert in een wij-zij-gevoel, zegt ze. „Dat gevoel is niet per se grijpbaar, maar de uitingen zijn dat wel, zoals een vlag.” Dat betekent volgens haar niet dat zo'n vlag een regionale vorm van nationalisme is. Het is „een blank canvas waaraan allerlei waarden worden toegekend, maar waarvan het lijkt of ze voor iedereen hetzelfde zijn”.

Dat de streekvlaggen niet per se authentiek zijn, of zijn geïntroduceerd door een bedrijf of regionale marketingafdeling, doet volgens Stengs niets af aan de betekenis. „Dat zijn waardeoordelen. Als een symbool als een vlag breed wordt gedragen door de bevolking, dan gaat het om een belangrijk sentiment en daarmee vervult de vlag een wezenlijk doel.”

Zo was de Zeeuws-Vlaamse vlag belangrijk voor de inwoners van het zuidelijkste deel van Zeeland. „Ik voel mij geen Zeeuw, maar ook geen Vlaming”, zegt Frans Reyniers, een van de initiatiefnemers van de vlag in 2008. „Het is iets er-tussenin.” Veel inwoners van de streek voelen dat ook, vertelt hij. Veel faciliteiten liggen aan ‘de overkant’ - iedere keer als inwoners daarvoor door de Westerscheldetunnel rijden, betalen ze tol. „Soms voelt het alsof ze ons vergeten.”

Toen toenmalig Commissaris van de Koningin Karla Peijs zei dat een Zeeuws-Vlaamse vlag de eenheid van Zeeland dreigde, schoot de verkoop omhoog. Reyniers: „Binnen no time verkochten we tienduizend vlaggen.” Hij benadrukt dat de vlag niets met nationalisme te maken heeft. „Laatst zag ik iemand bij een triatlondwedstrijd in Barcelona met onze vlag om de schouders. Het gaat ons om fier zijn op onze regio.”

Niet zo uitgesproken

Dat dacht Bart Stroot uit Raalte ook toen hij in januari 2022 de vlag van Salland op de Noordkaap plantte. „Het begon als een grapje”, vertelt hij. „Iemand uit de regio had de vlag op de Kilimanjaro gepland en daagde anderen uit hetzelfde te doen. Maar het is ook goed om te doen, wij zijn hier niet zo uitgesproken als in Twente of de Achterhoek.”

Salland is een van de streken waar vorig jaar een vlag is gekozen. Via een prijsvraag, vertelt Barbara Jansen, van Doorpakken Salland, een stichting van lokale ondernemers. „De persoon die het idee aandroeg, wilde anoniem blijven. Dat is typisch Sallands - niet met je kop boven het maaiveld.” Maar de vlag sloeg wel aan, zegt Jansen. „Er kwamen 130 reacties op de ontwerpwedstrijd, de burgemeesters omarmden het en er zijn meer dan tweeduizend vlaggen verkocht. We zijn trots, willen laten zien dat we er ook zijn.”

Uiteindelijk draaide het daar bij Herman ten Dolle uit de Achterhoek ook om. Voordat hij stierf, wees hij een boom aan in het buitengebied. Daar moest zijn grafkist van gemaakt worden. Na de ereronde met de oude tractoren moest zijn afscheidsdienst in het dialect gehouden worden, vond hij.

Een van de vlaggen uit het huis van haar vader hing Ans Klein Gunnewiek in haar tuin. Aan de schutting tegenover de keuken. Zodat ze elke dag, door het raam, haar vader kan zien.

Romy Monteiro (l) en Nikkie de Jager in **De Enige Echte**. RTL

Wie gaat er op zaterdag nog door het lint?

Er was een tijd dat we op zaterdagavond door het lint gingen... nu kijken we *Heel Holland Bakt*... mijmerde Paul de Leeuw op Instagram. Waarschijnlijk had de 60-jarige tv-maker het over zijn eigen leven, dat zich deze dagen meer afspeelt op de bank thuis dan in de clubs. Maar het kan ook dat hij de bakwedstrijd op NPO1 te bezadigd vindt voor de zaterdagavond en dat hij terug verlangt naar de grote tv-shows van weleer.

Zelf was hij jarenlang het kijkcijferkanon van de zaterdagavond. Maar de publieke omroep is gestopt met de grote shows omdat ze van Den Haag moesten minderen met amusement. Sindsdien is het meeste amusement verdwenen of omgekat tot 'samenleving' of 'expressie'. De Leeuw raakte steeds meer aan de zijkant van zijn eigen shows, totdat de mannen van *Even tot hier* het zonder hem afkonden.

De zaterdagavond blijft moeilijk te vullen met een grootse *shiny floor show* waar iedereen naar kijkt. RTL4 probeerde eenmalig een nieuw format uit, *De Enige Echte*. Bekende Nederlanders voeren met een groep professionele artiesten een act op, met maskers van hun eigen gezicht. Een jury moet dan raden wie van de vijf eerder gemaskerde artiesten de Bekende Nederlander is. Inderdaad, een kruising tussen *The Masked Singer* en *Wie van de 3*.

Echte Bekende Nederlanders zijn schaars, dus heel bekend waren ze weer niet. Ik kende alleen komiek Jandino Asporaat, hij deed een karate-art. De anderen moest ik opzoeken. Zo leerde ik dat model Kim Veenstra (ze deed een dans) een turbulente verleden heeft. Ze zei over zichzelf dat ze danste als een „passegeboren giraffe”. Stylist Maik de Boer (drummen) vond dat hijzelf trommelde als „een Duracelkonnijntje”. Musicalactrice Romy Monteiro (goochelen) klaagde over haar „spaghettiarmpjes”, wat door de wanhopige jury stevig werd uitgemolken.

Het format is zo krampachtig als het klinkt. Er zit geen leven in, de maskers zijn lelijk, de artiesten komen over als starre poppen. Bekende Nederlanders iets moeilijks laten doen is echt al heel vaak gedaan. Saai saai saai. Wat kijkcijfers betreft moest het RTL-programma het dik afleggen tegen *Heel Holland Bakt*: 800.000 kijkers tegen twee miljoen. Ik denk dat het bij deze pilot blijft.

Noemenswaardig is vooral dat dit de eerste show is waarin Nikkie de Jager optrad als zelfstandig tv-presentatrice. Zij is beroemd van haar make-up-video's op YouTube en was vorig jaar co-presentatrice van het Eurovisie Songfestival. Ook dit keer had ze weer de goede mix van losjes en onverstaanbaar. Ze draagt zo'n show met gemak. Maar het blijft moeilijk om voor haar het juiste programma te vinden.

Overigens opvallend dat De Jager zo'n waarde hecht aan een show op de reguliere televisie. Ze heeft op eigen kracht op YouTube een wereldwijde achterban van 14 miljoen abonnees opgebouwd, haar coming-out-video is 38 miljoen keer bekeken. Blijkbaar is ook voor een 28-jarige YouTube-ster het bejarde medium televisie nog lang niet dood. In talkshow *Jinek* stipte ze vrijdag aan waarom hier terloops tv-geschiedenis werd geschreven: „Ik wil er niet constant de spotlight op schijnen, maar het is wel heel bijzonder dat een transvrouw op zaterdagavond primetime televisie er toch gewoon staat.”

Paul de Leeuw had trouwens ook naar NPO2 kunnen schakelen. Daar was hij zelf op, in *Verborgten*. De presentator blijkt af te stammen van Rotterdamse havenadel en Italiaanse kettlers. Bezorgd zei hij over de grondigheid van het stamboombonderzoek: „Nog even en ik ben verantwoordelijk voor de kruisiging van Jezus.”

Wilfred Takken

Deze rubriek wordt tot 25 april door diverse auteurs geschreven.